

УДК 336.64

DOI: <https://doi.org/10.30838/EP.192.50-55>

Стародубцева Л.В.

Здобувачка наукового ступеня

Волинського національного університету імені Лесі Українки

Starodubtseva Liubov

Lesya Ukrainka National University of Volyn

ORCID: <https://orcid.org/0009-0000-5998-6714>

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Досліджено питання розподілу фінансових ресурсів між різними секторами економіки з метою досягнення максимального ефекту від їх використання. Особливо розглядаються інструменти планування та управління фінансами, які можуть забезпечити оптимальне використання ресурсів. Показано позитивну динаміку зростання видатків на фінансування сталого розвитку в Україні в цілому, однак за напрямки спрямування коштів простежується негативна тенденція з 2022 року, а саме скоротилися обсяги фінансування за всіма напрямками крім виділення коштів на соціальний захист та соціальне забезпечення.

Проаналізовано вплив фінансових ресурсів на реалізацію програм сталого розвитку, включаючи питання ефективності та прозорості їх використання. Визначено важливість створення сприятливих умов для залучення інвестицій, розвитку партнерств між державним і приватним секторами, а також на необхідності підвищення фінансової грамотності населення. На підставі проведених досліджень зроблено висновок, що ефективне формування та управління фінансовими ресурсами є ключовим фактором успішної реалізації стратегій сталого розвитку. Рекомендовано розробити комплексну систему моніторингу та оцінки ефективності використання фінансових ресурсів для забезпечення досягнення цілей сталого розвитку.

Ключові слова: фінансові інструменти, сталий розвиток, економічний механізм, державне регулювання, фінанси сталого розвитку.

THEORETICAL ASPECTS OF FORMATION FINANCIAL RESOURCES TO ENSURE SUSTAINABLE DEVELOPMENT

The article aims to study the mechanism of financing sustainable development to ensure a balanced approach to economic, social, and environmental development. The article examines the theoretical aspects of forming financial resources necessary for sustainable development. Sustainable development involves a balanced approach to economic growth, social well-being, and environmental protection, which requires adequate funding. The main conceptual approaches to defining sustainable development and financial resources are analyzed, focusing on their interrelationship.

One of the key issues of the concept of sustainable development is the search for effective sources of financing for the implementation of sustainable development projects. The article considers the possibilities of attracting both public and private funds, including investments, grants, loans and other financial instruments. However, it also emphasizes the crucial role of international financial institutions and organizations in supporting national sustainable development strategies, highlighting the global nature of the issue and the need for international cooperation.

The question of the distribution of financial resources between different economic sectors was studied to achieve the maximum effect from their use. Financial planning and management tools that can ensure optimal use of resources are considered separately. The positive dynamics of the growth of expenses for financing sustainable development in Ukraine are shown; however, a negative trend can be observed in terms of the direction of funds from 2022, namely, the volume of financing has decreased in all directions except for the allocation of funds for social protection and social security.

The impact of financial resources on the implementation of sustainable development programs is analyzed, including issues of efficiency and transparency of their use. The importance of creating favorable conditions for attracting investments, developing partnerships between the public and private sectors, as well as the need to increase the financial literacy of the population was determined. This underscores the need for education and empowerment in financial matters, as it is a key factor in the successful implementation of sustainable development strategies. Based on the conducted research, it was concluded that the effective formation and management of financial resources is a key factor in the successful implementation of sustainable development strategies. It is recommended to develop a comprehensive system of monitoring and evaluating the effectiveness of the use of financial resources to ensure the achievement of sustainable development goals.

Keywords: financial instruments, sustainable development, economic mechanism, state regulation, finance of sustainable development.

JEL Classification: G10; Q01

Постановка проблеми. Фінансування сталого розвитку є ключовим аспектом для забезпечення економічного зростання, соціальної справедливості та екологічної стійкості. Процес фінансування є основою досягнення цілей сталого розвитку і передбачає забезпечення оптимального та ефективного використання фінансових ресурсів, як державних так й тих, що надаються міжнародними фондами (організаціями), а також приватним бізнесом. Суть цього процесу полягає у спрямуванні фінансових ресурсів на підтримку екологічно чистих, соціально-відповідальних та економічно-вигідних проєктів.

Однією з головних проблем у цій сфері є недостатнє фінансування з боку держави та незацікавленість приватного сектору в інвестуванні відповідних проєктів, тому багато країн, особливо ті, що розвиваються, стикаються з проблемами обмеженості фінансових ресурсів, що ускладнює реалізацію проєктів сталого розвитку. Крім того, складність доступу до міжнародних фінансових ринків та кредитів ще більше загострює ситуацію. Іншою проблемою є недостатня координація між різними фінансовими інституціями, що призводить до дублювання зусиль і неефективного використання ресурсів. Тому питання дослідження механізмів фінансової підтримки на національному рівні є актуальними.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Забезпечення ефективного фінансування досягнення цілей концепції сталого розвитку є предметом досліджень багатьох науковців, таких як Гриценко А.А., Давидова І.І., Даниленко А.І., Кожухова Т.В., Петрашко Л.П., Сакаль О.В., Чугунов І.Я. та інших. Це сприяло досить детальному вивченню та аналізу актуальних проблем у сфері формування та ефективного використання джерел фінансування програм і проєктів спрямованих на сталий розвиток.

Незважаючи на нечисельні дослідження у предметній області сталого розвитку та увагу, яку приділяють дослідники питанням формування фінансових ресурсів для досягнення цілей сталого розвитку, більш глибокого дослідження потребують проблеми формування системи фінансів сталого розвитку з урахуванням специфіки національної економіки України.

Мета статті – дослідження механізму фінансування сталого розвитку з метою забезпечення збалансованого підходу до економічного, соціального та екологічного розвитку.

Виклад основного матеріалу. В Україні з метою сприяння переходу національної економіки на принципи сталого розвитку, забезпечення законодавчої та інституційної бази для системи публічного управління сталим розвитком, підвищення якості життя населення та досягненні економічної, соціальної та екологічної збалансованості розвитку країни, розроблено проєкт Закону України «Про стратегію сталого розвитку України до 2030 року» [1].

Концепція сталого розвитку набуває все більшого значення в сучасній державній фінансовій політиці, стаючи її ключовим орієнтиром. Вона має ґрунтуватися на принципах соціальної інтеграції, економічного зростання, охорони навколишнього середовища, партнерства та забезпечення миру. На нашу думку, основою інноваційного підходу до фінансової політики держави повинні бути цільові установки та принципи, що формують концепцію сталого економічного розвитку [2].

Принципи фінансування сталого розвитку базуються на довгостроковій інвестиційній стратегії, орієнтованій на екологічну, соціальну та економічну стійкість. Фінансування також спрямоване на підтримку «зелених» проєктів, розвиток інфраструктури, яка мінімізує вплив на довкілля, та забезпечення справедливого розподілу ресурсів. Важливу роль у цьому відіграють державні та приватні інвестиції, які сприяють інноваціям та адаптації до змін клімату.

Фінансування сталого розвитку передбачає дотримання певних принципів, що покладені в основу стратегічного підходу:

- ✓ Встановлення відповідальності та лідерської ролі держави у впровадженні національних стратегій сталого розвитку, а також створення сприятливих міжнародних умов для цього.
- ✓ Впровадження ефективної урядової політики як основи фінансування сталого розвитку.
- ✓ Оптиміальне управління всіма фінансовими потоками.
- ✓ Узгодження фінансових потоків з відповідними потребами та їх ефективним використанням.
- ✓ Максимізація впливу міжнародних державних фінансів.
- ✓ Комплексне врахування критеріїв сталого розвитку у національних стратегіях фінансування, бюджетах та рішеннях щодо приватних інвестицій.
- ✓ Використання синергії між економічними, екологічними та соціальними аспектами сталого розвитку.
- ✓ Прийняття багатостороннього, орієнтованого на людину та всеохоплюючого підходу для досягнення значущих результатів на місцевому рівні.
- ✓ Забезпечення прозорості та підзвітності фінансування на національному, регіональному та міжнародному рівнях. [3].

Таким чином, механізм фінансування сталого розвитку охоплює потоки внутрішнього державного, внутрішнього приватного, міжнародного державного, міжнародного приватного та комбінованого фінансування. По суті, механізм фінансування сталого розвитку є комплексом фінансових інструментів та стратегій, спрямованих на забезпечення соціально-економічного зростання без шкоди для навколишнього середовища. Основними джерелами фінансування є державні

та приватні інвестиції, міжнародні кошти, гранти, кредити та фонди сталого розвитку. Механізм також включає державну підтримку через податкові пільги та субсидії, а також партнерство між урядом, бізнесом та громадськими організаціями. Співпраця на міжнародному рівні сприяє обміну знаннями та ресурсами, що є критично важливим для досягнення цілей сталого розвитку. Нижче наведено етапи, які можуть бути

частиною такого механізму (рис. 1).

Успішне впровадження цього механізму забезпечує збалансований підхід до економічного, соціального та екологічного розвитку, але побудова механізму фінансування сталого розвитку вимагає комплексного підходу, який включає участь держави, приватного сектору, міжнародних організацій та громадського суспільства.

Рис. 1. Механізм фінансування сталого розвитку
Джерело: Побудовано автором на основі власних досліджень

Значущість збалансованого підходу до економічного, соціального та екологічного розвитку проявляється у способах розробки та впровадження фінансових інструментів. Сучасні фінансові інструменти

підтримки та стимулювання сталого розвитку включають різні механізми, які сприяють залученню фінансових ресурсів для проектів, що орієнтовані на захист навколишнього природного середовища, соціальний

розвиток та інші складові сталого розвитку

Фінансові інструменти підтримки сталого розвитку на національному рівні є ключовими для забезпечення економічного зростання, соціальної справедливості та екологічної стійкості. Вони включають різноманітні механізми, які дозволяють спрямовувати фінансові ресурси на проекти та ініціативи, що сприяють сталому розвитку. До основних фінансових інструментів можна віднести державні субсидії, податкові пільги, екологічні податки, "зелені" облигації та спеціалізовані інвестиційні фонди.

Відомо, що фінансування сталого розвитку здійснюється на таких рівнях: місцевому, регіональному і національному, а також міжнародному, який пов'язаний з наданням фінансування країнам, що розвиваються, а саме значну роль у фінансуванні сталого розвитку відіграють міжнародні організації, такі як ООН, Світовий банк та Європейський інвестиційний банк, які надають кредити та гранти на реалізацію відповідних проектів.

Категорії мобілізації фінансових ресурсів для фінансування сталого розвитку та заходи для їх ефективного використання представлені в табл. 1 [4].

Отже, ефективне фінансування сталого розвитку залежить від співпраці держав, бізнесу та громадськості, а також від створення сприятливих умов для інвестицій у сталу економіку. Тільки таким чином можна досягти збалансованого розвитку, який задовольнить потреби сучасного покоління, не ставлячи під загрозу майбутнє.

Одним із основних джерел фінансування сталого розвитку є державний бюджет оскільки саме уряд України розробляє та впроваджує програми, спрямовані на підтримку екологічно чистих технологій, енергоефективності та відновлюваної енергетики. В табл. 2 представлені статистичні дані, що характеризують розподіл видатків Зведеного бюджету України на фінансування сталого розвитку за функціональною класифікацією.

Таблиця 1

Категорії мобілізації фінансових ресурсів для фінансування сталого розвитку

Ресурси		Спрямування
Міжнародні фінансові ресурси	державні	ефективне і дієве використання усіх джерел та інструментів міжнародних державних ресурсів з метою забезпечення виконання існуючих зобов'язань щодо підтримки макроекономічної стабільності, викорінення бідності та сприяння сталому розвитку
	приватні	спрощення потоку грошових переказів і приватної допомоги на цілі довгострокових інвестицій у сталий розвиток
Національні фінансові ресурси	державні	регулювання макроекономічної стабільності бюджетно-податковими інструментами, стимулювання входження приватних суб'єктів на ринок суспільних товарів і послуг
	приватні	розвиток фінансових ринків в інтересах довгострокових інвестицій у виробництво за рахунок забезпечення доступу до фінансових послуг для домогосподарств і мікропідприємств, а також стимулювання надання позик малим і середнім підприємствам
Змішані фінансові ресурси	міжнародні та національні	використання державних коштів поряд з приватним капіталом, ділячись ризиками та прибутком, а також стратегічна оцінка використання змішаного фінансування та інноваційних партнерських зв'язків

Джерело: побудовано автором на основі [4]

Дані табл. 2 свідчать про позитивну динаміку зростання видатків на фінансування сталого розвитку в цілому, однак за напрямки спрямування коштів простежується негативна тенденція з 2022 року: скоротилися обсяги фінансування за всіма напрямками крім виділення коштів на соціальний захист та соціальне забезпечення. На такий перерозподіл фінансів негативно вплинуло різке збільшення соціально незахищених верств населення, які потребують підтримки з боку держави в зв'язку з початком бойових дій.

За розрахунковими показниками можна побачити, що частка видатків на фінансування сталого розвитку в продовж 2019-2021 років складала більше 60%, що свідчить про достатню фінансову підтримку з боку держави складових сталого розвитку. Однак з введенням воєнного стану в 2022 році частка видатків на фінансування державою сталого розвитку зменшилася до 38%, а в 2023 році склала лише 30%. Це пояснюється необхідністю перерозподілу державних коштів в межах бюджетів у зв'язку зі збільшенням видатків на

оборону та відповідним скороченням фінансування інших бюджетних статей.

Інвестиції, як фінансовий інструмент, також відіграють ключову роль у підтримці сталого розвитку на національному рівні, оскільки в умовах сучасних викликів, таких як зміна клімату, зниження біорізноманіття та економічна нестабільність, інвестування в стійкі проекти набуває особливого значення тому, що сприяє економічному зростанню, створенню робочих місць, підвищенню добробуту населення та збереженню природних ресурсів. Держава також може використовувати інвестиції для фінансування проектів, що відповідають Цілям сталого розвитку ООН, таких як чиста енергія, екологічно чисті технології, ефективне управління водними ресурсами та зменшення викидів парникових газів. Стимулювання приватних інвестицій в інновації та «зелений» бізнес через податкові пільги та сприятливі умови для підприємництва є ефективним інструментом.

Таблиця 2

**Видатки зведеного бюджету України на фінансування сталого розвитку
за 2019–2023 роки**

2019 рік		2020 рік		2021 рік		2022 рік		2023 рік	
млрд грн	%	млрд грн	%	млрд грн	%	млрд грн	%	млрд грн	%
Економічна діяльність									
154,2	11,3	262,8	16,5	293,4	15,9	156,4	5,1	247,3	5,6
Охорона навколишнього природного середовища									
9,7	0,7	9,1	0,6	10,6	0,6	5,2	0,2	6,4	0,1
Охорона здоров'я									
128,4	9,4	175,8	11,0	203,6	11,0	215,3	7,1	217,4	4,9
Духовний та фізичний розвиток									
31,6	2,3	31,7	2,0	43,4	2,4	33,6	1,1	38,5	0,9
Освіта									
238,8	17,4	252,3	15,8	312,9	17,0	290,8	9,6	308,6	7,0
Соц. захист та соц. забезпечення									
321,8	23,5	346,7	21,7	367,4	19,9	455,2	15,0	514,1	11,6
Усього видатків на сталий розвиток									
884,5	64,6	1078,4	67,6	1231,3	66,8	1156,5	38,0	1332,3	30,0
Разом									
1370,1	100	1595,3	100	1844,4	100	3043,5	100	4440,9	100

Джерело: складено автором за даними [5]

З боку держави «уряд має низку інструментів для розвитку як малого і середнього бізнесу, так і підтримки великих виробників. Зокрема, на підтримку виробників в рамках економічної політики «Зроблено в Україні» закладено 45 млрд грн. Крім того, Уряд пропонує іноземним інвесторам для їхнього виходу на український ринок – інфраструктуру страхування від воєнних ризиків, індустриальні парки та податкові пільги за їх використання, підтримку проектів із значними інвестиціями понад €12 млн – компенсацію до 30% від суми вкладення. Ще одна важлива складова – інвестиційний компонент програми Ukraine Facility – Ukraine Investment Framework, який дозволить залучити до €40 млрд євро державних та приватних інвестицій» [6].

Наразі найбільше в Україну інвестують вітчизняні компанії та іноземні фірми, які працюють на вітчизняному ринку. Попри багаторічні проблеми і високі безпекові ризики понад третина компаній-членів Європейської бізнес-асоціації мали чи мають інвестиційні проекти в Україні у 2022-2024 роках з середньою сумою інвестицій – 3-8 млн дол. Однією з причин, чому іноземному бізнесу може бути цікаво працювати в Україні, є низька конкуренція на вітчизняному ринку, оскільки іноземні інвестори порівнюють потенціал прибутку, який є в Україні через недостатню конкуренцію, з ризиком, та якщо бачать потенціал, то вкладають кошти [7].

Фундаментальні інструменти стимулювання національної економіки також зосереджені в податковій системі. Використання важелів податкової політики є ефективним засобом впливу на соціально-економічні процеси. Основні складові податкової структури, а також пільги та джерела їх фінансування дозволяють безпосередньо впливати на доходи суб'єктів національної економіки, сукупний попит і рівень споживання. Податкова політика слугує інструментом, який надає уряду можливість стримувати спад виробництва, запобігати інфляційним процесам та небажаним змінам у

споживчих та інвестиційних витратах. Якщо владні структури не здатні належним чином реалізовувати податкову політику, це може призвести до серйозних економічних потрясінь, погіршення становища національного виробника та зниження рівня життя населення [8].

Світовий досвід свідчить – основою фінансування заходів, спрямованих на досягнення цілей сталого розвитку стає комплексний науково обґрунтований підхід, який має враховувати всі аспекти стимулювання екологічно чистих технологій, забезпечення соціальної справедливості та економічного зростання. Структурна перебудова та відновлення економіки України безпосередньо пов'язано з забезпеченням неухильного зростання її конкурентоспроможності та інвестиційної привабливості, а також впровадженням у практику цілей сталого розвитку та досягнення макроекономічної стабільності й соціально-економічного розвитку.

Висновки. Фінансування сталого розвитку в Україні є ключовим елементом для забезпечення економічного зростання, соціальної стабільності та екологічної безпеки. Динамічний розвиток інтегрованої національної системи фінансування дає змогу поєднати фінансування розвитку з національними стратегіями розвитку з урахуванням постійних змін окремих секторів економіки у фінансовій системі. Результативність підтримки сталого розвитку на національному рівні залежить від дії фінансових інструментів таких, як податкові стимули, субсидії, «зелені» облігації, інвестиції, фонди сталого розвитку та механізми державного-приватного партнерства. Кожна категорія мобілізації фінансових ресурсів для сталого розвитку виконує свої функції за умови ефективного впровадження заходів щодо їх використання: субсидії для відновлюваної енергетики сприяють переходу від видобувного палива до чистих джерел енергії, що знижує викиди парникових газів; «зелені» облігації надають можливість мобілізувати достатньо великі обсяги капіталу для екологічних проектів, таких як модернізація інфраструктури та

впровадження інноваційних технологій; фонди сталого розвитку спрямовані на фінансування проєктів, які відповідають цілям сталого розвитку, зокрема у сферах освіти, охорони здоров'я та соціальної підтримки; державне-приватне партнерство забезпечує співпрацю між урядом та бізнесом, що дозволяє

реалізувати великомасштабні проєкти, які сприяють сталому розвитку. Важливо, щоб національні уряди розробляли та впроваджували ефективні фінансові стратегії, які стимулюють інвестиції в стійкі проєкти, сприяючи загальному добробуту населення та збереженню природних ресурсів для майбутніх поколінь.

Список використаних джерел:

1. Проєкт Закону України «Про Стратегію сталого розвитку України» до 2030 року». URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=64508 (дата звернення: 30.06.2024)
2. Семенюк В.О. Концептуальні аспекти сталого розвитку у фінансовій політиці держави. URL: <https://www.janusandal.no/images/Files/LostOpportunity2019.pdf> (дата звернення: 30.06.2024)
3. Сакаль О.В. Механізм фінансування сталого розвитку на різних інституційних рівнях. *Економічний вісник університету*. 2017. Випуск № 33/1. С. 377-384.
4. Кожухова Т.В. Стратегії фінансування сталого розвитку. *Миколаївський національний університет імені В.О. Сухомлинського*. 2014. Випуск 2. С. 218-221. URL: <http://global-national.in.ua/archive/2-2014/45.pdf> (дата звернення: 30.06.2024)
5. Видатки зведеного бюджету України. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/budget/cons/expense/2023/> (дата звернення: 30.06.2024)
6. В Україні є конкретні інвестиційні проєкти, які зацікавлять приватних інвесторів. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/v-ukraini-ie-konkretni-investytsiini-proekty-iaki-zatsikavliat-pryvatnykh-investoriv-iuliia-svyrydenko> (дата звернення: 30.06.2024)
7. Війна – не перешкода. Інвестиції в Україну зростають, але для відновлення замало. Що треба зробити владі? URL: <https://www.epravda.com.ua/publications/2024/04/25/712862/> (дата звернення: 30.06.2024)
8. Городецька Т. Е., Лавриненко Л. М. Податки як фінансовий регулятор економічної політики держави. *Економіка. Фінанси. Право*. 2018. № 2/2. С. 9-11.

References:

1. Proekt Zakonu Ukrainy «Pro Stratehiiu staloho rozvytku Ukrainy» do 2030 roku» [Draft Law of Ukraine "On the Strategy of Sustainable Development of Ukraine" until 2030"]. Available at: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=64508 (accessed June 30, 2024)
2. Semeniuk V.O. Kontseptual'ni aspekty staloho rozvytku u finansovij politytsi derzhavy [Conceptual aspects of sustainable development in the financial policy of the state.]. Available at: <https://www.janusandal.no/images/Files/LostOpportunity2019.pdf> (accessed June 30, 2024)
3. Sakal' O.V. (2017) Mekhanizm finansuvannia staloho rozvytku na riznykh instytutsiinykh rivniakh [Mechanism of sustainable development financing at different institutional levels]. *Ekonomichnyj visnyk universytetu*. vol. № 33/1, pp. 377-384.
4. Kozhukhova T.V. (2014) Stratehii finansuvannia staloho rozvytku [Sustainable development financing strategies]. *Mykolaivs'kyj natsional'nyj universytet imeni V.O. Sukhomlyns'koho*, vol. 2. pp. 218-221, Available at: <http://global-national.in.ua/archive/2-2014/45.pdf> (accessed June 30, 2024)
5. Vydatky zvedenoho biudzhetu Ukrainy [Expenditures of the consolidated budget of Ukraine]. Available at: <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/budget/cons/expense/2023/> (accessed June 30, 2024)
6. V Ukraini ie konkretni investytsijni proekty, iaki zatsikavliat' pryvatnykh investoriv [There are specific investment projects in Ukraine that will interest private investors]. Available at: <https://www.kmu.gov.ua/news/v-ukraini-ie-konkretni-investytsiini-proekty-iaki-zatsikavliat-pryvatnykh-investoriv-iuliia-svyrydenko> (accessed June 30, 2024)
7. Vijna – ne pereshkoda. Investytsii v Ukrainu zrostaiut', ale dlia vidnovlennia zamalo. Scho treba zrobyty vladi? [War is not an obstacle. Investments in Ukraine are growing, but not enough for recovery. What should the authorities do?]. Available at: <https://www.epravda.com.ua/publications/2024/04/25/712862/> (accessed June 30, 2024)
8. Horodets'ka T. E., Lavrynenko L. M. (2018) Podatky iak finansovij rehuliator ekonomichnoi polityky derzhavy [Taxes as a financial regulator of the economic policy of the state]. *Ekonomika. Finansy. Law*. № 2/2, pp. 9-11.